

Valsts prezidenta ievēlēšanas modeļi

(Latvijas Republikas Satversmes 35. un 36.pants)

Satversmes 35. un 36.panta komentāra līdzautors Mg. iur. **Kristaps Hahelis**

---

12. SAEIMAS JURIDISKĀS KOMISIJAS DARBA GRUPA VALSTS
PREZIDENTA PILNVARU UN IEVĒLĒŠANAS KĀRTĪBAS IZVĒRTĒŠANAI
2017.gada 21.marts (Saeima, Budžeta komisijas zāle)

Satversmes 35. un 36.pants

Šobrīd spēkā esošā redakcija.

35. Valsts Prezidentu ievēlē Saeima uz četriem gadiem.

36. Valsts Prezidentu ievēlē aizklāti balsojot ar ne mazāk kā 51 Saeimas locekļu balsu vairākumu.

Satversmes 35. un 36.panta ģenēze (1)

3. nodala.
Valsts prezidents.
34. Valsts prezidentu eewehl tauta us 5
gadeem wjspahtigās, weenlīdzīgās, teešhās un
aizklātās wehlešhanās.

34. Valsts prezidentu **ievēl tauta uz 5 gadiem** vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās un aizklātās vēlēšanās.

Satversmes projekts 1921.gada maijā.

Ekrānšāviņš no «Jaunais Vārds» 1921.gada 26.jūnijs, Nr. 25, 1.lpp. (periodika.lndb.lv)

Satversmes 35. un 36.panta ģenēze (2)

Valsts prezidentu **ievēl Saeima uz trim gadiem.**

1921.gada 26.oktobrī nobalsotā Satversmes panta redakcija.

Otto Nonācs (jaunsaimnieki) un Fricis Menders (LSDSP)

Foto no www.acadlib.lu.lv un www.lvportals.lv (no Latvijas Kara muzeja fonda)

Satversmes 35. un 36.panta ģenēze (3)

35. Valsts Prezidentu ievēlē Saeima uz ~~trim~~ **četriem** gadiem.

Saeimas 1996.–1997.gadā pieņemtie Satversmes grozījumi.

36. Valsts Prezidentu ievēlē aizklāti balsojot ar ne mazāk kā 51 Saeimas locekļu balsu vairākumu.

Nav grozīts kopš pieņemšanas 1922.gadā.

Valsts prezidenta ievēlēšanas modeļi (1)

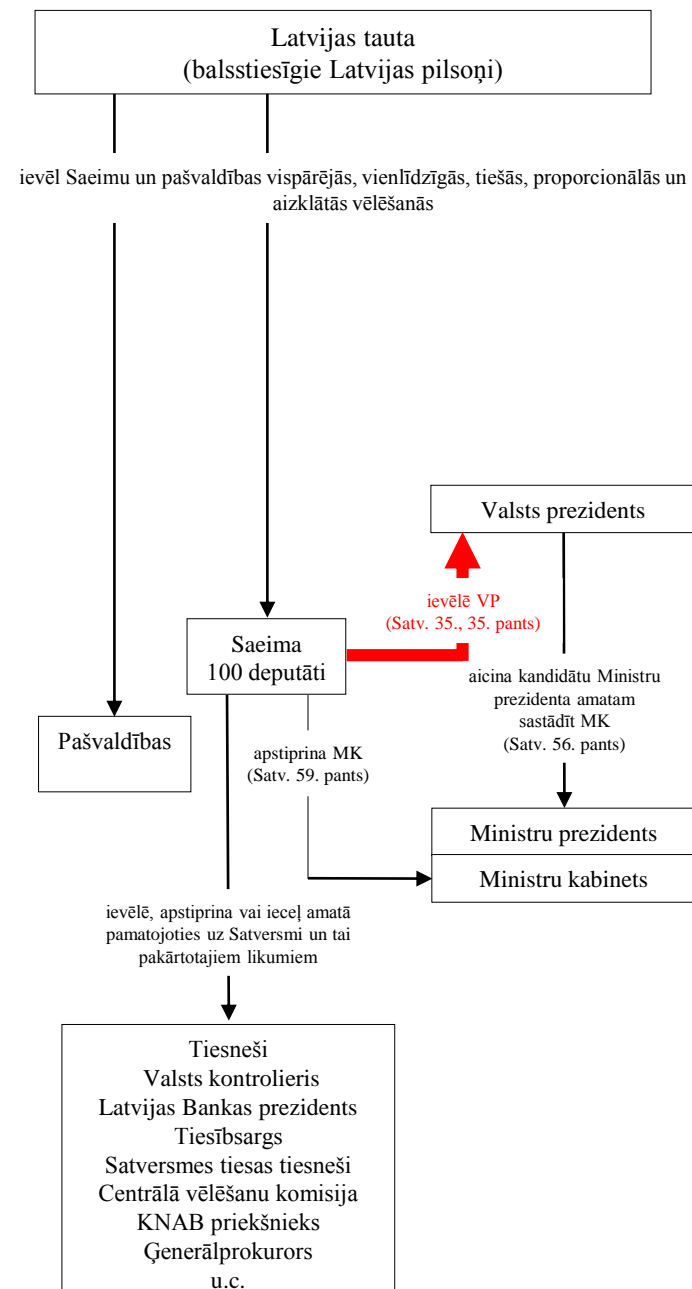
«Pēc izplatīta ieskata, Valsts prezidenta ievēlēšanas veidi ir divi: ievēlēšana no tautas, kura var būt tieša vai netieša, un ievēlēšana no parlamenta. Pareizāki, šķiet, tomēr būtu ieskatīt, ka **Valsts prezidents tiek vēlēts no tautas tieši vai netieši, pie kam netiešā ievēlēšana ir pazīstama divos veidos: ievēlēšana no parlamenta un ievēlēšana no sevišķas vēlētāju sapulces.** Juridiski pareizi formulējot varētu teikt, ka valsts prezidents tiek ievēlēts vai nu no pilsoņu kopuma..., vai arī no kādas šaurākas vēlētāju sapulces, kas var būt vai nu parlaments..., vai arī sevišķa no pilsoņu kopuma ievēlēta sapulce....»

K.Dišlers, «Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas»,
«Tieslietu Ministrijas Vēstnesis», 1925.g., Nr.2, 625.lpp.

Valsts prezidenta ievēlēšanas modeļi (2)

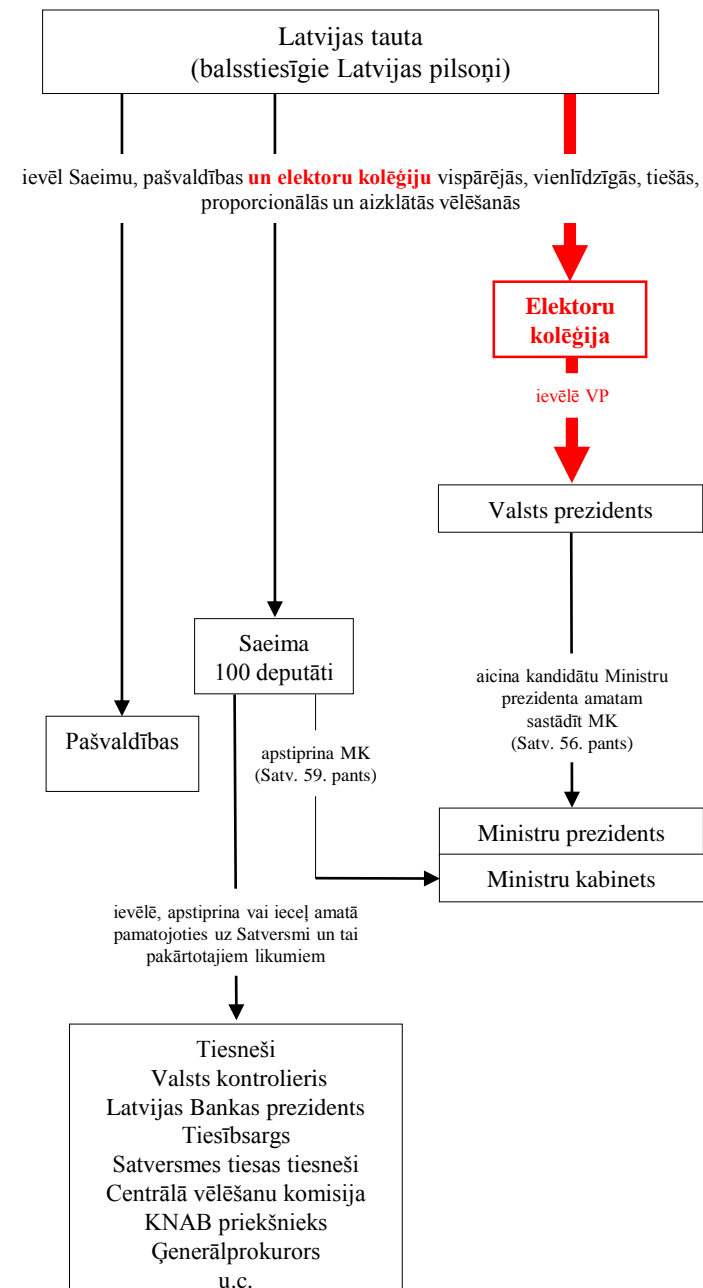
Modelis pašlaik darbojas Latvijā.

Citās valstīs, piem., Ungārijā, prezidenta ievēlēšanai nepieciešams **kvalificēts**, nevis absolūts **balsu vairākums** (vismaz pirmajās divās balsošanas kārtās).

Valsts prezidenta ievēlēšanas modeļi (3)

Modelis darbojas Amerikas Savienotajās Valstīs, kurās funkcionē izteikta varas dalīšana, federālā iekārta un divpartiju sistēma.

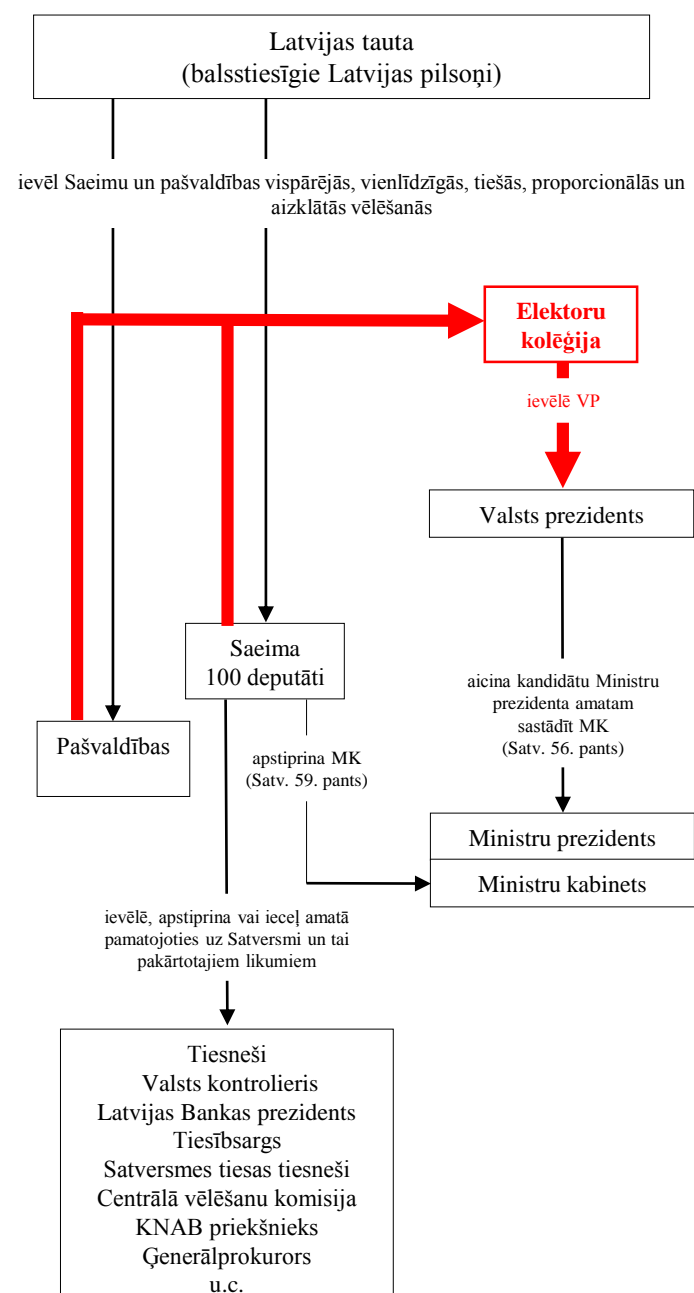

Valsts prezidenta ievēlēšanas modeļi (4)

Modelis darbojas, piemēram, Vācijā, kur federālo prezidentu ievēlē Federālā sapulce (*Bundesversammlung*), kuras locekļi ir 630 Bundestāga un 630 federālo zemju parlamentu ievēlētie pārstāvji (kopā 1260).

Igaunijā šādu modeli iedarbina, ja parlaments trijās vēlēšanu kārtās nespēj ievēlēt prezidentu ar vismaz $\frac{2}{3}$ visu parlamenta locekļu balsu vairākumu.

Valsts prezidenta ievēlēšanas modeļi (5)

Saeimas **1934.gada 8.maijā** otrajā lasījumā pieņemtā Satversmes 35.panta (grozījumu) redakcija:

«Valsts prezidentu ievēlē tauta uz pieciem gadiem vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās un aizklātās vēlēšanās.»

Deputāta Mārgera Skujenieka (progresīvā apvienība) **priekšlikums** šim pantam.

Satversmes 35.pantu papildināt ar šādu otro daļu:

«Kandidātus Valsts prezidenta amatam uzstāda nacionālā sapulce, kas sastādās no Saeimas deputātiem, augstākiem tiesnešiem, [Latvijas] Universitātes, armijas vadības un pašvaldību pārstāvjiem. Tauta balso par diviem kandidātiem, kas nacionālā sapulcē ieguvuši lielāko balsu skaitu.»

Valsts prezidenta ievēlēšanas modeļi (6)

Margērs Skujenieks par savu priekšlikumu Saeimas debatēs 1934.gada 4.maijā:

«Tieši tautas vēlēts valsts prezidents Eiropas vecajās demokrātijas valstīs nepastāv, bet valsts prezidentu tur ievēl citādā kārtībā: vai nu nacionālā sapulcē, vai kā Somijā — elektoru sapulcē. Nekur nav tautas vēlēts valsts prezidents, **izņemot Vāciju**, kur vispārējās vēlēšanās ievēlēja tagadējo prezidentu Hindenburgu, un otrā vietā — **Igaunijā**, kura nenonāca pie valsts prezidenta vēlēšanām pēc jaunās satversmes, bet kur vēlēšanas bija jāatceļ jau tanī laikā, kad uzstādīja kandidātus valsts prezidenta amatam.

Tāda kārtība, kādu tagad liek priekšā komisija, un kāda bija paredzēta arī zemnieku savienības projektā, līdz šim, izņemot Vāciju, ir praksē pārbaudīta vienīgi **Centrālās un Dienvidamerikas republikās**, un tur **tā ir novedusi pie smagiem valsts dzīves satricinājumiem** — pie tādiem apstākļiem, kādus, es domāju, neviens no klātesošiem mūsu valstī nevēlētos.

[1934.gada 15.maijs būs pēc 11 dienām un M.Skujenieks būs jaunās valdības loceklis!]

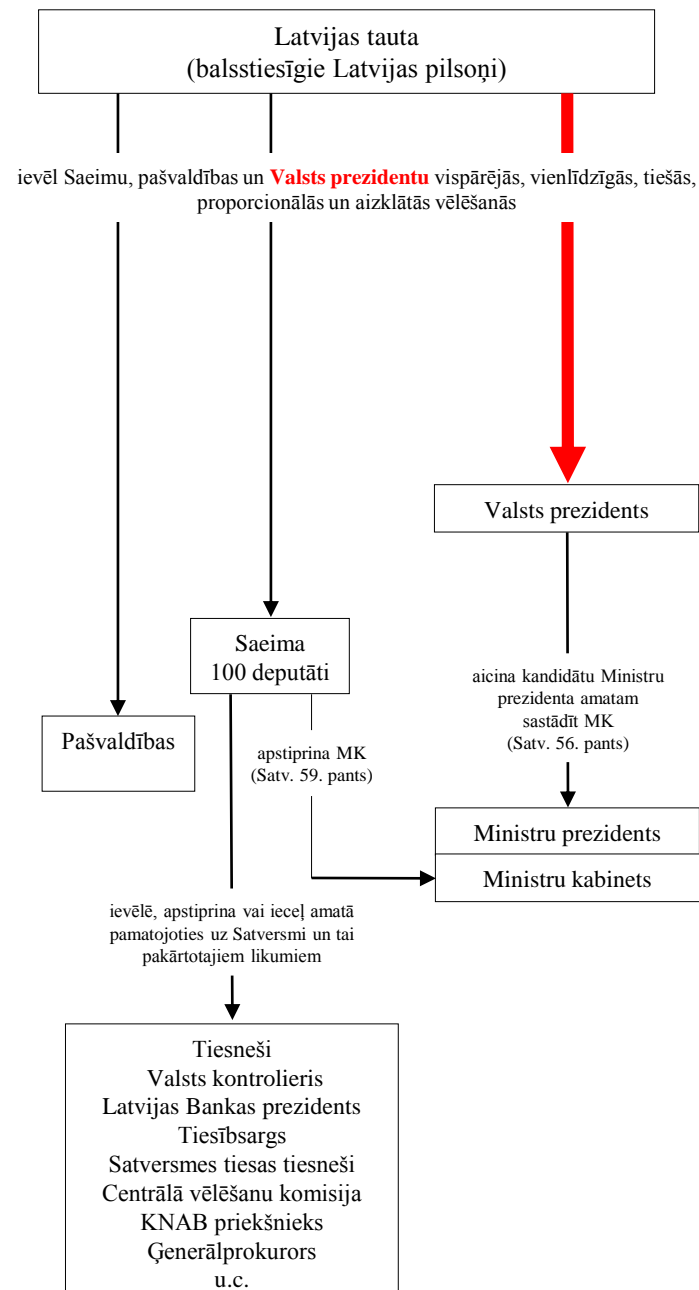
(...)

Ja mēs savu Satversmi grozām, tad mēs to darām nevis tāpēc, ka tā pašlaik ir modes lieta daudzās citās valstīs, bet tāpēc, ka **gribam novērst acīm redzamos ļaunumus mūsu valsts dzīvē, pie kuriem, bez šaubām, pieder politiskā tirdzniecība — tirgošanās starp politiskām partijām.**»

Priekšlikumi ievēlēšanas modeļa maiņai (1)

2011.gada 27.maijā Nacionālās apvienības «Visu Latvijai!–Tēvzemei un Brīvībai/LNNK» frakcijas deputāti 10.Saeimā iesniedza piecu **likumprojektu paketi**:

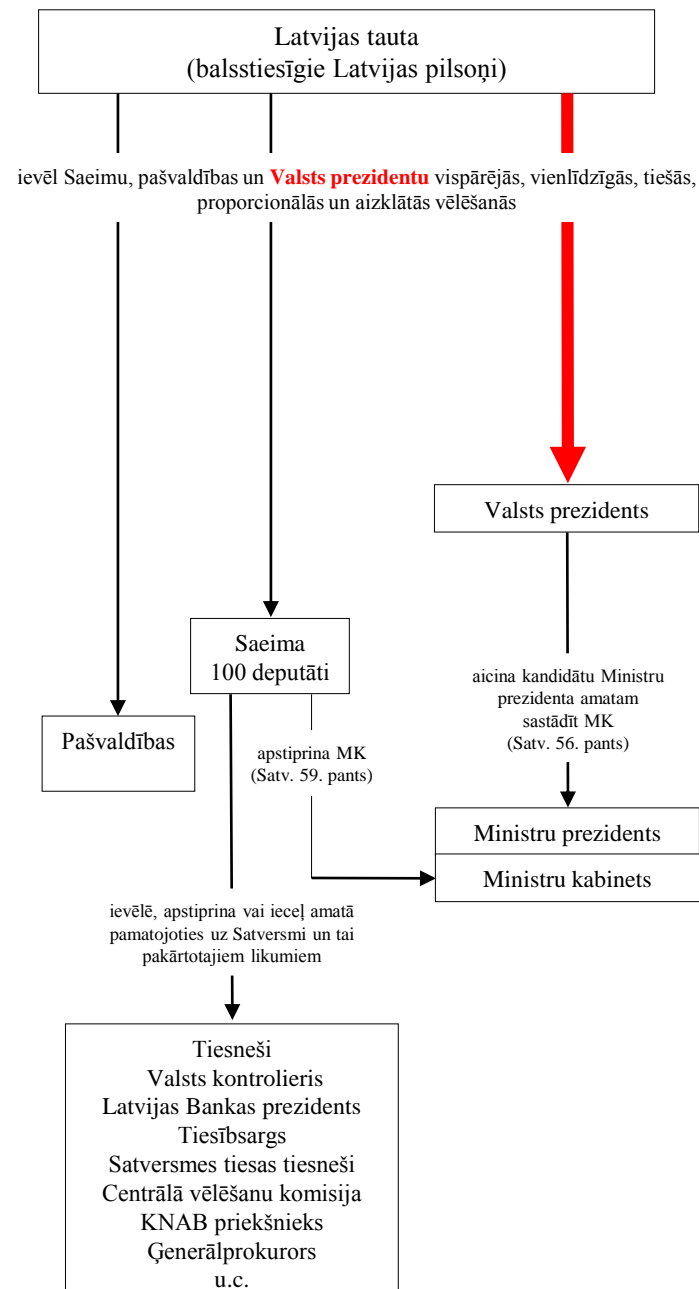
Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē ([369/Lp10](#)),
Grozījumi Satversmes tiesas likumā ([370/Lp10](#)),
Valsts prezidenta atlaišanas kārtības likums ([371/Lp10](#)),
Valsts prezidenta vēlēšanu likums ([372/Lp10](#)),
Priekšvēlēšanu aģitācijas pirms Valsts prezidenta vēlēšanām un šo vēlēšanu finansēšanas likums ([373/Lp10](#)).

Priekšlikumi ievēlēšanas modeļa maiņai (2)

Vēsturiskas sagādīšanās dēļ dienu vēlāk - 2011.gada 28.maijā - Valsts prezidents Valdis Zatlers izdod rīkojumu Nr.2 «Par Saeimas atlaišanas ierosināšanu».

Apjomīgā likumprojektu kopa 10. Saeimas darba kārtībā nonāk jau 2011.gada 9.jūnijā, kad **deputātu vairākums neatbalsta** tās nodošanu komisijām. Tomēr apmēram **piektā daļa balso «par»** šiem projektiem.

Priekšlikumi ievēlēšanas modeļa maiņai (3)

Ar likumprojektu «Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē» (369/Lp10) bija iecerēts izteikt Satversmes 35. un 36.pantu šādā redakcijā:

«35. Valsts Prezidents ir valsts galva. Valsts Prezidents kalpo tautas labumam, ir nacionālās vienotības, valstiskās neatkarības, demokrātijas un tiesiskuma balsts.

Valsts Prezidentu ievēl tauta uz pieciem gadiem vispārīgās, brīvās, vienlīdzīgās, tiešās un aizklātās vēlēšanās. Vēlēšanu kārtību nosaka īpašs likums.

36. Tiesības izvirzīt Valsts Prezidenta amata kandidātu ir desmit tūkstošiem balsstiesīgu vēlētāju vai vismaz desmit Saeimas deputātiem.

Kandidāts, par kuru nobalsojusi vairāk nekā puse balsotāju, uzskatāms par ievēlētu Valsts Prezidenta amatā. Ja pirmajā balsošanas kārtā neviens no kandidātiem nesaņem šādu vairākumu, rīkojama otra vēlēšanu kārtā, kurā piedalās divi kandidāti, kas pirmajā kārtā saņēmuši visvairāk balsu. Kandidāts, kurš otrajā balsošanas kārtā saņēmis visvairāk balsu, uzskatāms par ievēlētu Valsts Prezidenta amatā.»

Priekšlikumi ievēlēšanas modeļa maiņai (4)

Deputāts Imants Parādnieks Saeimas sēdē 2011.gada 9.jūnijā:

«Viss, kas norisinājies pēdējā laikā, tikai vēlreiz un vēlreiz **apliecina nepieciešamību nepastarpināti vēlēt Valsts prezidentu tautai**. Tas izslēgtu jau tik ierasto intrigu «*režīmu*» ap Valsts prezidenta ievēlēšanu. Te īpašā slepenība, te sacensība, kurš pirmais izvirzīs, te novēršanās, jo nepaglaudīja pa spalvai...

Arī pret 35.pantā ietverto pamatuzstādījumu «*Valsts prezidents ir valsts galva. Valsts prezidents kalpo tautas labumam, ir nacionālās vienotības, valstiskās neatkarības, demokrātijas un tiesiskuma balsts*» tika izteikti iebildumi. Dīvaini!

Vai tad Valsts prezidents nav valsts galva? Kurš tad, cienījamie kolēģi, ir valsts galva? Vai tad Valsts prezidenta pienākums nav kalpot tautas labumam? (..)

Satversmes grozījumos ietvertā kārtība nosaka principu, ka parlaments veic savus pienākumus, neuzurpējot visu varu, bet **Valsts prezidents atbilstoši savai arbitra funkcijai un pilnvarām līdzvaro visus trīs varas atzarus, nevis vada izpildvaru.**»

Valsts prezidenta ievēlēšanas modeļi

«Velti būtu iebilst, ka parlamenta vēlēts Valsts prezidents saņem savas pilnvaras no parlamenta un tāpēc kļūst atkarīgs no parlamenta. Tā ir nepareiza konstrukcija: parlamenta vēlēts valsts prezidents nesaņem nekādas pilnvaras no parlamenta, tāpat kā elektorū sapulces vēlēts valsts prezidents nesaņem nekādas pilnvaras no šīs sapulces. **Valsts prezidentam viņa pilnvaras tiek piešķirtas no konstitūcijas: kā elektorū sapulce, tā arī parlaments, ievēlot valsts prezidentu, izpilda tikai no konstitūcijas šiem orgāniem uzliktu funkciju, un arī attiecības starp parlamentu un viņa ievēlētu valsts prezidentu ir noregulētas tanī pašā konstitūcijā.** Jāpiezīmē, ka valsts prezidents, lai viņš būtu vēlēts tieši vai netieši no tautas (ieskaitot arī ievēlēšanu no parlamenta), ir ieskatāms kā **tautas priekštāvības orgāns**, kura **pilnvaras ir noteiktas satversmes likumā**, bet nekādi nav atkarīgas no ievēlēšanas veida.»

K.Dišlers, «Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas», «Tieslietu Ministrijas Vēstnesis», 1925.g., Nr.2, 625.lpp.

Secinājums

Valsts prezidenta ievēlēšanas veida izmaiņas obligāti nav sasaistāmas arī ar Valsts prezidenta funkciju izmaiņām.

Paldies par uzmanību!